

Uloga dječje igračke u procesu separacije

Andrić-Vukančić, Ines

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:263661>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-21**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

INES ANDRIĆ-VUKANČIĆ
ULOGA DJEČJE IGRAČKE U PROCESU SEPARACIJE

ZAVRŠNI RAD

Pula, 2016

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

INES ANDRIĆ-VUKANČIĆ

ULOGA DJEČJE IGRAČKE U PROCESU SEPARACIJE

ZAVRŠNI RAD

JMBAG: 0303023028, izvanredni student

Studijski smjer: Predškolski odgoj

Predmet: Igre i djeca

Mentor: prof.dr.sc. Nevenka Tatković

Suradnik: mag.paed. Doris Velan

Pula, 2016

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Ines Andrić-Vukančić, kandidat za prvostupnicu predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojeg vlastitog rada, da se temelji mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojeg necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica:

U puli, 2016

IZJAVA

o korištenju autorskog dijela

Ja, _____ dajem
odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj
diplomski rad pod nazivom _____

Koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u
javnoj internetskoj bazi Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu
završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti),
sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom
akademsom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnog pristupa znanstvenim
informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražuje naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	6
2. TEORIJE OBJEKTNIH ODNOSA.....	7
2.1. Faze razvoja objektnih odnosa.....	8
2.2. Razvoj objektnih odnosa Melanie Klein.....	8
3. SEPARACIJA I INDIVIDUALIZACIJA (Margareth Mahler).....	10
4. PRIJELAZNI OBJEKTI I PRIJELAZNI FENOMENI.....	11
4.1. Izvorna hipoteza.....	11
4.2. Odnos prijelaznih objekata i simbolizacija.....	13
5. RANI ODNOS RODITELJ-DIJETE/STRAH OD ODVAJANJA OD RODITELJA.....	15
5.1. Separacijska anksioznost.....	16
5.2. Reakcija djeteta na odvajanje.....	18
6. ULOGA IGRE I NJEZINA VAŽNOST.....	21
6.1. Sposobnosti koje dijete razvija kroz igru.....	23
7. DIJETE I IGRAČKA.....	25
8. PRILAGODBA NA VRTIĆ.....	30
9. ZAKLJUČAK.....	32
10. SAŽETAK.....	34
11. SUMMARY.....	35
12. LITERATURA.....	36

1. UVOD

U prvoj godini života dijete postupno izlazi iz stanja simbiotske povezanosti s majkom te postaje svjesno svoje individualne egzistencije. Tu promjenu prati kognitivni i motorni razvoj. Proces separacije olakšava fizičko odvajanje od majke koje je nužno i posve prirodno iskustvo, no naravno obuhvaća niz problema koji se rješavaju u hodu. Uloga odgajatelja je da pomogne djetetu u tom odvajanju koje je za njega stresno. Dijete se tek treba naučiti ovladati emocijama koje u tom trenutku naviru. Njihovo razumijevanje u prvom redu treba biti prioritet odgajateljima i roditeljima jer će dijete svoje emocije razumjeti odrastajući.

Kao što dijete ima potrebu za ljubavlju i hranom, čije uskraćivanje može djelovati pogubno, tako i nezadovoljenje potrebe za igrom može biti štetno za djetetov emocionalni, socijalni i psihofizički razvoj. Dijete je od ranog djetinjstva emotivno vezano za igračku. Ona je njegova spona s majkom i jedina sigurnost u novoj i nepoznatoj sredini, a ta povezanost nastavlja se i u vrtićkoj dobi.

Ovu sam temu izabrala zato što mi se svidio kolegij Igre i djeca, kao i predavanja profesora psihologije. Posebno me se dojmilo predavanje o separaciji. Separacija je dio odrastanja, a važna je za shvaćanje dječje psihologije, osobito nas budućih odgojitelja, kao i svih koji se bave odgojno obrazovnim radom. Također, dok sam odrađivala praksu u jasličkoj skupini, opazila sam djevojčicu od dvije godine koja je stalno držala igračku plišane ovčice u rukama. Kad god bi je negdje slučajno ostavila, plakala bi dok je god teta ne bi našla i bez nje nikad ne bi zaspala. Taj me događaj još više zaintrigirao i natjerao me da istražim i spoznam kako igračka pomaže u procesu separacije, kako utječe na djetetovo odvajanje od roditelja i njemu poznate okoline, koja je njezina uloga i kako općenito pomoći djetetu da se što prirodnije prilagodi novonastalim uvjetima, u ovom slučaju odlasku i ostajanju u odgojno-obrazovnoj instituciji. Odgovori se sami po sebi nameću u ovom završnom radu i dio su cjeline koja će mi omogućiti bolji i predaniji rad s djecom, pun razumijevanja i skrbi. Dobro postavljene odgojno-obrazovne temeljne karte su za bolju budućnost naše djece u kojoj će svako dijete odrasti u uspješnog, zadovoljnog i ispunjenog pojedinca. Voljela bih da pridonosim tom lijepom razmišljanju.

2. TEORIJE OBJEKTNIH ODNOSA

Teorije objektivnih odnosa nastale su krajem 20. stoljeća kao rezultat istraživanja autora Rene Spitz, Margareth Mahller, Melanie Klein, Donald Woods Winnicott, John Poowlby. U proučavanju djetetova razvoja predmet istraživanja teoretičara objektivnih odnosa bila su obilježja dijadnog odnosa majke i djeteta, odnosno njegove kvalitete na proces djetetova psihičkog rođenja, koje je određeno razvojem bazičnog/osnovnog identiteta ili „self koncepta“ (svijest o sebi kao zasebnom entitetu, samopoimanje). S aspekata teorije objektivnih odnosa, razvoj djeteta može se promatrati s pomoću promjena: od stanja nediferenciranoga do stanja diferenciranog postojanja kao zasebnog bića. U tom je razvoju važna majčinska uloga koju M. Mahller definira ulogom „mosta“. Majčina uloga kao „dovoljno dobra, očekivana okolina“ omogućuje djetetu da premosti odnos između sebe – svojega unutrašnjeg svijeta/doživljaja i vanjskog svijeta, ili drukčije rečeno: omogućuje djetetu da izađe iz svijeta vlastite subjektivnosti u svijet objekata. U istraživanjima uvjeta potrebnih za povoljan dječji razvoj zapažena je važnost majčinskoga empatijskoga kapaciteta koji mu omogućuje stvoriti pozitivan odnos prema svim ostalim vanjskim objektima. Za razumijevanje empatijskog pristupa majke u djetetovu ranom razvoju Winnicott se koristi pojmom „dovoljno dobre majke“ – ona koja se može potpuno posvetiti djetetu i prikladnim odgovorima omogućiti mu da stvori doživljaj vlastite individualnosti (Winnicott, 2004).

Rene Spitz razvoj objektivnog odnosa prati kroz tri faze. Prva faza je „pojava smješka“ u drugom i trećem mjesecu djetetova života. Reakcija tog smješka upućuje na to da je dijete počelo percipirati aspekte objekata, što znači da je dijete prešlo iz neobjektivne faze u preobjektivnu fazu. Druga faza jest „anksioznost osmog mjeseca ili strah od stranaca“ – ovaj fenomen upućuje na to da dijete prepoznaje majku kao zasebnu osobu i razlikuje je s obzirom na druge osobe; percipira majku kao „totalni objekt“. Treća faza određena je pojavom „negacije“ u petnaestome mjesecu života – pojavom negacije počinje proces „diferencijacije“ (riječ je o identifikaciji s pojedinim roditeljskim zabranama/svemoćima/odvajanjima) (Winnicott, 2004).

2.1. Faze razvoja objektnih odnosa

- **Separacija – individuacija/individualizacija** – ovo razdoblje određuje pojedine subfaze koje imaju vlastite specifične pravilnosti. Riječ je o procesu ovisnosti o roditelju i razvoju osjećanja samostalnog identiteta. Ovaj proces počinje rođenjem i traje cijelog života.
- **Diferencijacija** (6. – 10. mj.) – ova subfaza počinje iskustvom majke kao „totalnog objekta“, pri čemu dijete doživljava majku kao osobu odvojenu od sebe. Pojedini autori ovu subfazu opisuju kao fazu „izlaženja iz orbite simbioze“.
- **Konstantan objekt** – znači da dijete može prihvatiti iskustva odsutnosti za njega važnog objekta. Razvija se kapacitet biti sam.
- **Majka kao konstantan objekt** – predodžba, odnosno mentalna slika koja djetetu koristi u situaciji odvojenosti da može izdržati separacijsku anksioznost, da može izdržati do regresije na ranije faze razvoja.

Postignut kapacitet „biti sam“ znači da je dijete introjiciralo majčin lik (imidž) kao unutrašnji objekt koji je sada dio njegove strukture ličnosti (*Winnicott, 2004*).

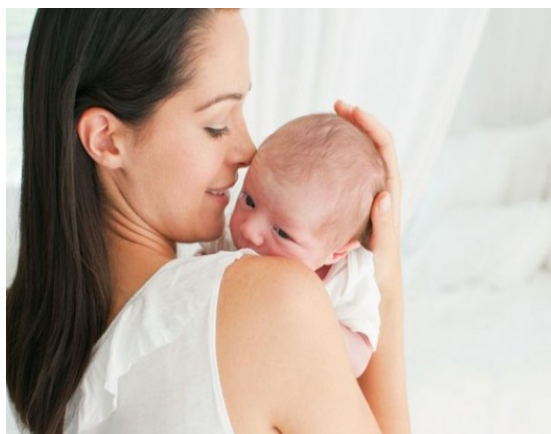
2.2. Razvoj objektnih odnosa prema Melanie Klein (*Winnicott, 2004*).

Melanie Klein razvoj objektnih odnosa prati kroz dvije pozicije koje čine univerzalnu pojavnost u djetetovu razdoblju.

- **SHIZOPARANOIDNA POZICIJA** – obuhvaća simbiotske veze između majke i djeteta. Percipirani dijelovi majke doživljeni su kao dio samog djeteta, odnosno „unutrašnji objekti / parcijalni objekti“. Njihovo je iskustvo određeno dominacijom libidnoga i agresivnog nagona tako da se dijete susreće s iskustvom „dobrih i loših“ unutrašnjih objekata.
- **DEPRESIVNA POZICIJA** – obuhvaća razdoblje djetetova iskustva odvajanja od majke i doživljavanja majke kao „totalnog objekta“. U ovom se razdoblju dijete susreće s problemima ambivalentnosti, odnosno uz iskustvo majke kao

totalnog objekta kada se pozitivne i negativne pulzije vezuju (doživljavaju) za isti objekt.

- Separacijski strah povezan je s djetetovim suočavanjem s vlastitim agresivnim pulzijama koje bi mogle uništiti „dobar“ aspekt objekta o kojem ovisi. Istraživanjem hospitalizma Bowlby je prepoznao postojanje triju faza žalovanja: pobunu – separacijsku anksioznost, tugovanje – prorada, odvajanje – rezoluciju (Winnicott, 2004).

Slika 1. Majka i dijete

3. SEPARACIJA I INDIVIDUALIZACIJA (Margareth Mahller)

Unutar teorije objektnih odnosa ističe se posebna teorija separacije, tj. individuacije (Mahller, 1997.). Mahller u objašnjenju separacije u ranom djetinjstvu izdvaja četiri faze u kojima se odvija različita priroda interakcije majka – dijete. Za razumijevanje prirode procesa separacije posebno se ističe značenje djetetovih najranijih iskustava u zadovoljenju potreba i emocionalnoj dostupnosti majke. U dobi oko dvije godine dijete intenzivnije traga za majkom, javlja se separacijska anksioznost koja je izraženija kod hladnijega i udaljenog odnosa majke. To je vrijeme kad je za poželjan ishod nužno usklađivanje djetetove potrebe za emocionalnom bliskošću s majkom i uvažavanjem. Pretjerano zaštićivanje i sputavanje samostalnosti prouzrokuje agresiju, jednako kao što i neprimjereno „guranje“ k samostalnosti, uz hladne odnose, može potencirati separacijsku anksioznost. Postupno diferenciranje od majke i konačna primarna separacija moguća je u intervalizaciji predodžbe majke. Roditeljska introjicirana figura pruža izvor ugone i podrške i kad majka nije fizički prisutna (*Rhodes, Knogo, 1992*).

Istodobno je ona predodžba i osnova interakcije s drugim važnim ljudima.

Poticanje individualnog razvoja treba omogućiti brži odgoj, razvoj i obrazovanje, uz uvažavanje djetetovih uvjeta, mogućnosti i potreba. To je individualizirani pristup sa svim njegovim dobrim i lošim osobinama, a on se najlakše postiže igrom.

Igra je ozračje svake odgojne skupine. U okruženju sobe dnevnog boravka, ali i izvan nje dijete spoznaje sebe i izgrađuje svoju individualnost. Cilj je da svako dijete može nesmetano razvijati svoje dispozicije u poticajnoj okolini koja je bogata dostupnim igračkama i drugim materijalima u ugodnom ozračju, a osnovna zadaća je ostvarivanje individualnog maksimuma u nekom području.

4. PRIJELAZNI OBJEKTI I PRIJELAZNI FENOMENI

4.1. Izvorna hipoteza

Čim se rode, djeca imaju naviku koristiti se šakom, prstima ili palcem u svrhu stimulacije erogene zone kako bi zadovoljila nagone te zone i radi spokojnog sjedinjavanja. Također nakon nekoliko mjeseci djeci postane draga igra s lutkama, ovdje se prije svega misli na plišane, mekane lutke, krpice, gaze, dakle na sve ono što se može stavljati na lice, njuškati, cuclati... Mnoge majke dopuštaju svojoj djeci upotrebu nekoga posebnog predmeta i pritom očekuju da se dijete za nj veže (*Winnicott, 2004*).

a) Prvi posjed

Oni koji su u bliskom dodiru s interesima i problemima majki svjesni su vrlo različitih modela ponašanja koje dojenče pokazuje u korištenju prvih „ne-ja“ posjeda. Tijek događaja pokazuje veliku raznolikost; aktivnost djeteta počinje novorođenčevim stavljanjem šake u usta te postupnim bliskim vezivanjem za medvjedića, lutku ili neku drugu mekanu ili tvrdu igračku. Jasno je da je ovdje važno nešto drugo, a ne samo oralno uzbuđenje i njegovo zadovoljenje, iako ono može biti temelj svemu ostalome (*Winnicott, 2004*).

Mogu se, dakle, istraživati i druge važne stvari kao što su priroda objekta, dojenčetova sposobnost da prepozna objekt kao „ne-ja“, položaj objekta (izvana – unutra – na granici), dojenčetova sposobnost da stvori/izmisli ili proizvede jedan objekt, poticanje afektivnog tipa odnosa prema objektu.

Prema ovoj definiciji tepanje dojenčeta, kao i način na koji starije dojenče prolazi kroz repertoar pjesama i melodija dok se sprema zaspati spadaju u tzv. intermedijalno područje, u svojstvu prijelaznih fenomena s upotrebom objekata koji nisu dio djetetova tijela, ali dijete još ne shvaća da pripadaju vanjskoj realnosti (*Winnicott, 2004*).

b) Razvoj modela ponašanja

U nekim slučajevima dojenče stavlja palac u usta dok prsti kao da miluju lice pokretima podlaktice prema naprijed i natrag. Tada su usta u odnosu na palac aktivna, ali ne i u odnosu na prste. Prsti koji miluju gornju usnu ili neki drugi dio lica postaju ili mogu postati važniji od palca koji je aktivan u ustima. Još više, milovanje se može događati i neovisno o izravnijem sjedinjavanju palca i usta.

Prema općem svakodnevnom iskustvu događa se autoerotsko iskustvo, kao što je sisanje, koje postaje još zamršenije:

- a) Dojenče drugom rukom uzima vanjski predmet, na primjer dio plahte ili dekice i stavlja u usta zajedno s prstima.
- b) Dio tkanine drži ili sisa ili ne siše; predmete kojima se poslije koristi su ubrusi i maramice, ovisno o tome što je na raspolaganju i upotrebljivo.
- c) Dojenče od najranijih mjeseci počinje čupkati vunu, skupljati je i koristiti za milovanje; rjeđe guta vunu i pritom izaziva nevolje.
- d) Počinje mumljati, ispuštati različite zvukove, npr. „mum-mum“ ili puckati i izvoditi prve glazbene note.

Može se pretpostaviti da se razmišljanja ili maštanja povezuju s ovim funkcionalnim iskustvima, a „sve se to naziva“ prijelaznim fenomenima. Osim spomenutoga (ako proučavamo bilo koje dojenče) može se iznenada pojaviti i neki drugi predmet ili pojava, možda smotuljak vune ili rub dekice, vršak jastuka ili riječ, melodija ili neka navika koja će postati posebno važna za dijete pri uspavlivanju kao sredstvo obrane od straha. Možda dijete pronade neki mekani predmet i upotrijebi ga, pa to onda postane „prijelazni objekt“. Taj će predmet ostati dugo važan. Roditelji su svjesni njegove važnosti i nose ga sa sobom na putovanja (*Winnicott, 2004*).

Modeli ponašanja koji se stvore u dojenačkoj dobi mogu se nastaviti i u djetinjstvu tako da neki prvotni mekani predmet i dalje ostaje prijeko potreban pri uspavlivanju ili u vrijeme osamljenosti, ili pak kada prijeti depresivno raspoloženje. Potreba za određenim objektom ili modelom ponašanja koje je započelo u najranijoj dobi može se ponovno javiti u kasnijoj dobi kada je realna prijetnja oduzimanja tog predmeta (*Winnicott, 2004*).

S vremenom djeca prihvaćaju sve više igračaka, svih oblika, tvrdoće (medvjediće, lutke i tvrde igračke). Dječaci su nekako skloniji prijeći na tvrde igračke, a djevojčice teže prema „stvaranju obitelji“ (npr. kada oponašaju majku, kada uspavljaju lutku ili je vozaču u kolicima, itd.). Ipak, važno je naglasiti da nema zamjetne razlike između dječaka i djevojčica i upotrebi „ne-ja“ posjeda, koje nazivamo prijelaznim objektima (Winnicott, 2004).

4.2. Odnos prijelaznih objekata i simbolizacija

Istina je da krajičak deke ili čega god simbolizira neki objekt, kao što su npr. dojke. Ipak, njegova bit nije toliko u simboličnoj vrijednosti koliko u njegovoj aktualnosti. To što taj predmet/objekt nije dojka (ili majka) nije važno, iako je to stvarno, važno je koliko služi kao nadomjestak za dojkicu (ili majku). Kada je simbolizacija na djelu, dijete već ima sposobnost jasno razlikovati maštu od činjenica, unutrašnje od vanjskih objekata te kreativnost od percepcije.

Odnos prema unutrašnjem objektu prema Melanie Klein

Dijete se može koristiti prijelaznim objektom kada je unutrašnji objekt živ i stvaran i dovoljno dobar (da ne dodijava previše). Nakon što neprimjerenost vanjskog objekta ustraje, unutrašnji objekt prestaje imati značenje za dijete i tada prijelazni objekt gubi smisao. Prijelazni objekt, dakle, može biti simbol za „vanjske“ grudi, ali posredno time što je simbol „unutrašnje“ dojke. Prijelazni objekt nikad nije pod utjecajem magijske kontrole kao što je to unutrašnji objekt, i nikad nije ni izvan kontrole kao što je to prava majka. Prijelazni objekti i prijelazni fenomeni spadaju u područje iluzije, što je temelj uvođenja u iskustvo. Ovu ranu fazu u razvoju omogućuje majčina osobita sposobnost da se prilagođuje potrebama svojeg djeteta pružajući mu iluziju da to što ono stvara doista postoji (Winnicott, 2004).

Ono posredno područje iskustva, koje se ne dovodi u pitanje, tj. pripada li unutrašnjoj ili vanjskoj realnosti, tvori veći dio dojenčeta iskustva i tijekom života zadržava se u uzbudljivom doživljavanju umjetnosti, religije, u fantazijama i kreativnom znanstvenom radu. Djetetovi prijelazni objekti obično s vremenom postaju suvišni,

osobito kada se razviju neki drugi interesi. Objekt je dojenčev prijelaz iz stanja u kojem je sjedinjen s majkom u stanje odnosa s njom kao nečim što je izvanjsko i odvojeno. Taj se trenutak obično smatra točkom u kojoj dijete prerasta narcistički tip objektnog odnosa.

Kad je majka odsutna, ili neka druga osoba o kojoj dijete ovisi, tada nema trenutačne promjene zato što dijete ima sjećanje na majku ili na njezinu mentalnu sliku, ili pak na ono što nazivamo njezinom unutrašnjom predstavom koja je aktivna određeno razdoblje. Ako majke nema toliko dugo da prelazi vremensku granicu koja se može mjeriti minutama, satima ili danima, tada sjećanje ili unutrašnja reprezentacija blijedi. Kada se to dogodi, prijelazni fenomeni postupno gube značenje i dijete ih više ne može doživjeti (Winnicott, 2004).

Slika 2. Dijete siše palace

5. RANI ODNOS RODITELJ – DIJETE: STRAH OD ODVAJANJA OD RODITELJA

Neka djeca neprestano u igri traže roditeljsku prisutnost i pozornost, dok se druga djeca satima zabavljaju s kockicama, slikovnicama i igračkama. Sposobnost samostalne igre osnova je na kojoj dijete gradi samopouzdanje, jača koncentraciju, snalažljivost, osjećaj identiteta i kreativnost, pa ga u tome treba poticati i ohrabrivati. „No to ne znači da će roditelj jednogodišnje dijete jednostavno ostaviti samo s gomilom igračaka i pustiti ga da se zabavlja, jer to ne može i neće učiniti. Važno je da roditelji budu u blizini, ali ne i da 'vise' nad njim“ (*Stevanović, 2000*).

Strah od odvajanja od roditelja ili separacijska anksioznost normalna je i prirodna reakcija, iako može biti iscrpljujuća. U dobi od šest do osam mjeseci većina beba počinje osjećati separacijski strah. Beba će zbog tog osjećaja protestirati u dvije situacije: u prisutnosti nepoznatih osoba i zbog odvajanja od roditelja. Tako beba koja je s tri mjeseca bila prijateljski raspoložena prema svima postaje nervozna, osobito kad se nepoznata osoba previše približi, no takva reakcija je prirodna i normalna. Beba tako pokazuje da je sposobna razlikovati poznate osobe od nepoznatih (*Jovančević i suradnici, 2009*).

Dojenče i malo dijete ne mogu preživjeti samostalno pa trebaju pomoć okoline i zato su biološki „programirani“ da se drže čvrste veze s jednom osobom koja je već potvrdila sposobnost zadovoljavanja njegovih osnovnih potreba. Kada ta osoba, a to je najčešće majka, nestaje iz djetetove blizine, dijete se osjeća životno ugroženo i aktivira se strah sa svim znakovima koji upućuju na ugroženost. Prema tome taj je temeljni strah u funkciji zaštite, štoviše u funkciji preživljavanja i stoga nije neobično da većina beba u dobi od šest do osam mjeseci počinje izražavati separacijski strah ili strah od odvajanja istodobno s razvojem privrženosti između majke i djeteta, odnosno djeteta i osobe koja se brine o djetetu (*Jovančević i suradnici, 2009*).

„Sjećam se svog prvog odvajanja od kćeri koja je tada imala mjesec dana. Otišla sam na kratko, samo na dva sata, obaviti nekakav posao, a moj muž ostao je kod kuće s našom kćerkom. Prvi put nakon mjesec dana dojenja, presvlačenja, nošenja, uspavljivanja... bila sam bez kćerke na rukama, ili barem na oku. Prvi osjećaj kad sam izašla iz stana bio je čudna mješavina osjećaja slobode i necjelovitosti-usprkos tome što ne moram svake sekunde misliti na dijete i što sam, iskreno, na neki način uživala u tom osjećaju, istovremeno mi je nedostajalo to što nemam na koga paziti, kao da imam dio mozga koji je odjednom nezaposlen i u čudu se pita „a što ću sada raditi?“. Kroz samo sat i pol taj se osjećaj pretvorio prvo u nervozu, pa napetost, pa neizdrživu želju da se što prije vratim kući i uzmem bebicu u ruke. Ne, nije stvar u tome što sam ju ostavila s mužem, on je osoba na koju se uvijek mogu osloniti. Nisam razmišljala o tome da će joj se nešto zaista dogoditi, jednostavno sam osjećala potrebu da ju vidim, uzmem u ruke, privijem ju k sebi...“ (*Gjurković, Vrsaljko, 2010*). Priča jedne majke.

5.1. Separacijska anksioznost

Separacijska anksioznost ili stanje velike tjeskobe označuje strah od napuštanja djece bliskih osoba. Često se manifestira kao izrazit osjećaj nelagode i straha koji se javlja u djeteta pri odvajanju od bliske osobe koja pruža sigurnost ili kao reakcija kada im pristupi stranac. I dalje je nejasno zašto neka djeca prolaze kroz ovu fazu relativno blago, a druga poprilično intenzivno. Koji god razlog toj intenzivnosti bio, roditelji trebaju imati strpljenja jer će ta faza proći.

Negodovanje zbog razdvajanja od roditelja početak je separacijske anksioznosti. Osjećaji separacijske anksioznosti u prvih šest mjeseci djetetova života normalni su u svih majki. Većina majki, ako se u tom razdoblju nakratko odvoje od djeteta, kaže da osjećaju prazninu. U tom su razdoblju majka i dijete u tzv. zdravoj simbiozi. U psihologiji izraz simbioza označuje zajednicu dviju ili više osoba u kojoj je međusobna ovisnost toliko izražena da član simbioze vjeruje da ne bi mogao preživjeti bez drugih članova simbiotske zajednice. Novorođenče je potpuno nesposobno za samostalan život tako da je za njega simbioza s majkom potreba. Takva mu je simbioza potrebna za

preživljavanje, ali isto i za emocionalni razvoj i socijalizaciju (*Gjurković, Vrsaljko, 2010*).

Reakcije koje mogu uzrokovati osjećaj anksioznosti u malog djeteta su, primjerice, kada roditelj napusti sobu, majka ode u bolnicu roditi drugo dijete, dijete ode u bolnicu, roditelji izađu na večeru, dijete krene u vrtić, potom preseljenje u novi grad ili kuću, svađe i napetost u obitelji te razvod roditelja (*Gjurković, Vrsaljko, 2010*).

Odlazak u vrtić najčešće je prvo iskustvo odvajanja, i za dijete i za majku. Ako ne postoji primjerena priprema, odvajanje može biti ozbiljan problem za obje strane. U prvom je redu izraženija briga majke kako će dijete podnijeti rastanak, hoće li plakati, jesti, hoće li se snaći i slično. No takve su reakcije prisutne u većine roditelja i potpuno su normalne.

Većina djece odlazak u vrtić u početku doživljava stresno što se očituje nizom ponašajnih, emocionalnih i tjelesnih reakcija. Ovisno o odnosu s roditeljima, stupnju i obliku privrženosti svako se dijete različito nosi sa stresom. Dječji separacijski strah normalna je razvojna faza, no dodatno ga može „pogoršati“ roditeljski strah od odvajanja. Naime, roditelji vrlo često namjerno potiču separacijski problem vlastitom anksioznošću koju je od djeteta vrlo teško skriti. Ako postoji problem s roditeljske strane povezan s odlaskom djeteta u vrtić, on će vjerojatno isplivati a da ga se pritom ne izgovori naglas. Govorna komunikacija nije jedini način kako dijete „čita“ naše poruke (*Zlotović, 1982*).

Ako roditelj ne vjeruje da će djetetu u vrtiću biti dobro, u to neće vjerovati ni dijete, ma koliko razgovarali o tome kako je u vrtiću jako lijepo i kako će se tamo zabavljati, učiti i igrati s drugom djecom. Svakom je djetetu potrebno neko vrijeme da se prilagodi novoj sredini, upozna odgajatelje i nove prijatelje. Nekoj je djeci potrebno više, a nekoj manje vremena da bi se prilagodila. Jedan od dobrih načina prilagodbe jest da roditelj bude prisutan u vrtiću prvih nekoliko dana, sve dok dijete ne bude spremno ostati samo. Važno je da roditelj razumije dječji strah i pritom pokaže kako će uvijek biti uz dijete, čak i ako ga nema nekoliko sati.

Budući da se dijete ne može odmah prilagoditi na ostanak u vrtiću, prvi tjedan ondje boravi samo nekoliko sati na dan, a i roditelj je uz njega.

To je razdoblje privikavanja i u većine djece prođe dobro. Roditelji moraju biti strpljivi, katkad i odlučni, unatoč tome što će dijete u početku plakati kad se odvaja od majke. Odgojitelj će ga preuzeti, znat će ga utješiti i zainteresirati ga te mu se više posvetiti. Prvobitna separacija od roditelja, posebice majke, za svu je djecu problem. Kako bi to vrijeme razdvajanja bilo što bezbolnije, pomaže tranzicijski/prijelazni objekt. Imajući podsjetnik na mamu ili tatu, prijelazni objekt djetetu pomaže da se suoči s njihovim odsustvom. Stoga je dobro djetetu osigurati da ima uza se neku njemu dragu igračku, krpicu, dekiću, pa i dudu varalicu, ako ne može bez nje, da u toj fazi ima utjehu, a simbolički će mu nadomjestiti majku. (Taj predmet pomaže da se smanji frustracija zbog gubitka simbiotske veze s majkom).

Vrlo je važno razumjeti da je faza prilagodbe za dijete zapravo faza otkrivanja novog svijeta. Ne treba zaboraviti da dječje reakcije na razdvajanje imaju određeni tok razvoja; javljaju se u drugoj polovici prve godine života, pojačavaju u drugoj godini, a znatnije smanjuju tek oko treće godine (*Zlotović, 1982*). Riječ je o procesu koji je često dug, spor i težak, ali nezaobilazan je i jednostavno ga treba proći. Nije neobično da se djeca kao i većina odraslih boje nepoznatoga, stoga im trebaju roditelji da im budu oslonac. Prva zadaća roditelja koji dijete prvi put odvaja od sebe jest da se pobrine da dijete uvijek ima na umu da ga voli i da može računati na njega. Stjecanje toga čvrstog uvjerenja dobro je za dijete i njegov razvoj.

5.2. Reakcija djece na odvajanje

Iako postoje individualne razlike, većina djece u dobi od šest mjeseci do pete godine slično reagira u situacijama odvajanja. Ako dijete odlazi u vrtić, jaslice ili bolnicu, mogu se očekivati burne reakcije koje se odvijaju u nekoliko vremenskih ograničenja i tipičnih načina ponašanja i doživljavanja.

- **PROTEST** – dijete snažno plače, uznemireno je, traži majku. Ne prihvaća pomoć odraslih osoba koje mu prilaze, odbija hranu i igru.

- **OČAJ** – dijete se motrički smiruje, ne odbija više okolinu aktivnim protestima, ali postaje povučeno i apatično, tužno. U snu ima noćne strahove i more. Može doći i do regresije u ponašanju (gubitak već postignute kontrole stolice i mokrenja, tepanje, sisanje prsta i sl.). Dijete često burno reagira na susret s roditeljima, protestira, plače, pa se smatra da nije dobro da roditelji odlaze u posjet. Upravo suprotno, najvažnije je da dijete redovito viđa svoje roditelje kako bi se smanjio strah od napuštenosti.
- **PRILAGODBA** – dijete više ne plače, komunicira s okolinom i veže se za ljude u okolini u kojoj boravi. Kada se pojavi majka, može se ponašati kao da ga majka ne zanima ili da je ne prepoznaje. Mogu se javiti stereotipne radnje kojima dijete umiruje samo sebe (njihanje glavom, tijelom, sisanje palca i sl.) (*Gjurković, Vrsaljko, 2010*).

Sve su to očekivane reakcije na odvajanje, iako vrlo neugodne i bolne, i za djecu i za roditelje.

a) Koliko dugo dijete može podnijeti razdvojenost od roditelja

Reakcija djeteta na odvajanje ovisi o dobi, prirodi emocionalne privrženosti i kvaliteti njege za vrijeme odvajanja (djeca teško podnose situacije u kojima se nitko posebno izravno ne brine o njima, o njegovoj ličnosti, iskustvu te prilikama u kojima se odvajanje događa). U pravilu djeca do pete godine teško podnose odvajanje od roditelja, posebno ako se odvajaju u novu i nepoznatu sredinu i za to nemaju dobru zamjenu za majku.

Smatra se da odvajanje u trajanju od pet mjeseci (bez kontakata u međuvremenu) može izazvati mnogobrojne promjene ličnosti djeteta. Sposobnost suočavanja djeteta s odvajanjem ovisi o dotadašnjoj kvaliteti privrženosti koja se razvila između djeteta i majke, odnosno djeteta i drugih osoba iz djetetova okruženja (*Gjurković, Vrsaljko, 2010*).

b) Kako ublažiti reakcije na odvajanje

- Voditi računa o tome da se dijete ne odvajaju u najranijoj dobi ako to nije nužno.
- U situacijama odvojenosti malog djeteta od roditelja dobro je da odvajanje bude što kraće, da se o djetetu brine poznata osoba u poznatoj sredini.
- Dok majka nije s djetetom, ono treba dobru zamjenu za majku, po mogućnosti smirenu, stabilnu i emocionalno toplu osobu. Najvažnije da to bude jedna osoba kako bi se dijete moglo emocionalno vezati za nju.
- Ako je dijete potpuno odvojeno, npr. boravak u bolnici, stres od odvajanja se smanjuje ako ga roditelj redovito posjećuje ili ako provodi dio dana s djetetom. Dijete će najčešće plakati i protestirati kad roditelj odlazi i treba znati da je to normalno jer tako si dijete olakšava patnju zbog odvajanja koje je neizbježno. Iako je to bolno za roditelja, treba smireno prihvatiti djetetovo plakanje i protest (*Gjurković, Vrsaljko, 2010*).

„Ukoliko ne znate kako izaći na kraj s problemima separacije, te vam niti jedna metoda ne pomaže, svakako se obratite dječjem psihologu i zapamtite da koliko god ovo bilo teško razdoblje, važno je za emocionalno odrastanje djeteta“ (*Zibar, 2015*).

Slika 3. Djeca u vrtiću

6. ULOGA IGRE I NJEZINA VAŽNOST

“Igra se javlja kasno u evoluciji, a učestalija je, dugotrajnija i složenija u razvijenijih vrsta. Iako zoopsiholozi i etnolozi ne određuju mjesto na ljestvici evolucije na kojem se igra javlja, primjećuju da se javlja u nespecializiranih vrsta, tj. u onih vrsta čija mladunčad ne nasljeđuje gotove obrasce ponašanja. Pojava igre povezana je, dakle, s određenim tendencijama koje postoje u evoluciji vrsta, a prvenstveno s tendencijom smanjenja biološke određenosti i ograničenosti organizma, koju prati pojava učenja u sve dužem djetinjstvu, u kojem se izgrađuju oni oblici ponašanja koji su potrebni za opstanak” (*Duran, 1995*).

Igra je sama po sebi svrha. Sredstvo je u razvoju mašte, relaksira, olakšava shvaćanje svijeta koji nas okružuje. S pomoću igre moguće je naći rješenje za probleme koji zabrinjavaju dijete (proigravajući razne neugodne događaje i strahove). Igra pridonosi djetetovoj afirmaciji ličnosti (*Dryden, Vas, 2001*).

Dijete od rođenja istražuje svijet i otkriva svoje mogućnosti. Igra je primarni način učenja o sebi, drugima i okolini; univerzalna je, svoj djeci poznata, instinktivna te bitan dio odrastanja i formiranja osobnosti. Igra je gotovo uvijek tjelesna, ali i intelektualna aktivnost koja služi za zabavu i razonodu kojom djeca eksperimentiraju s pravim životnim ulogama, upotrebljavajući maštu i istražujući kreativnost. U djetinjstvu se igra, rad i učenje isprepleću, pa s pomoću igre djeca uče govoriti, hodati, ali i kako se ophoditi prema drugima, izraziti ono što trebaju ili žele. U igri djeca izražavaju svoje strahove, frustracije, radost i tugu pa odrasla osoba može imati dobar uvid u djetetov svijet. Stoga je igra prirodno sredstvo učenja i iznimno je važna za svako dijete. Za dijete je igra osnovni i najvažniji oblik njegova života. Ono igrom želi komunicirati s okolinom i prilagođivati je svojim potrebama. Kada se djeca igraju, njihov mozak radi i razvija se, jačaju svoje tjelesne snage i sposobnosti te usavršavaju motoriku. Igrajući se dijete razvija motoričke, emocionalne, kognitivne, socijalne i govorne vještine, ali i samopouzdanje. Djetinjstvo bez igre i druženja s prijateljima je nezamislivo. Igra uvijek ima svoj sadržaj i cilj (*Duran, 1995*).

Uloga igre u životu predškolskog djeteta

Temeljna, iskonska i jedina aktivnost koja potpuno odgovara dječjoj prirodi jest igra. Igra nije bogatstvo samo za dječju dušu, ona je magična aktivnost sveprisutna u svim životnim dobima, uzbudljiva, zadivljujuća, a posebno važna i dominantna u predškolskom dobu. Igra je slobodna i spontana aktivnost koja proizlazi iz djetetove unutrašnje potrebe, treba je poticati, a ne sputavati (*Lazar, 2007.*)

Predškolsko dijete većinu vremena provodi u igri, a razvoj, učenje i rad bit će uspješniji ako se odvijaju s pomoću igre ili ako sadrže elemente igre. Igrajući se dijete uči, razvija se, otkriva sebe i svijet pokušajem i pogreškom, eksperimentira s različitim materijalima, zvukovima, sredstvima, istraživačkim i drugim načinima, igranjem uloga. „Njome dijete razvija osjećaj sigurnosti, samostalnosti, samokontrole, kompetencije te razvija vještine na svim područjima i jača samopouzdanje. U zajedničkoj igri s roditeljima dvogodišnjak će naučiti da se od kockica može graditi kuća, auto...; a to znači prelazak od jednostavnog manipuliranja predmetima na kreativnu primjenu. U takvoj zajedničkoj aktivnosti na izradi igračke dolazi do interakcije između djeteta i odrasle osobe, a to je važan proces učenja“ (*Umjetnost i dijete, 1991*).

Važan je pozitivan stav odraslih prema važnosti dječje igre i briga za njezinim omogućivanjem. Briga se ogledava u stvaranju uvjeta za igru (razni materijali, prostor, igračke, vrijeme te suigrači) i u spremnosti odraslih da sudjeluju u njezinom odvijanju. Prije svega to se odnosi na roditelje koji su ujedno prvi partneri djeteta u igri te najbolje poznaju svoje dijete, njegova iskustva, interese i postignuća. Predškolsko dijete treba pustiti da se igra koliko god dugo želi i ne smijemo ga požurivati da završi igru, osim ako nije nužno, jer mu to narušava koncentraciju i koncepciju igre. Za igru je potrebno puno strpljenja, posebno u igrama u kojima dijete istražuje ili eksperimentira (*Stevanović, 2000*).

Ma koliko god se dijete voljelo igrati samo ili uživalo u zajedničkim igrama s roditeljem, ne smije se zaboraviti da su mu druga djeca nezamjenjivi partneri u igri. Upravo u igri s djecom dijete emocionalno sazrijeva, stječe prijatelje i uči se socijaliziranom ponašanju.

Ističe se da je igra jako važna za spoznajni razvoj jer stvara poticajnu situaciju, situaciju s umjerenom dozom novine, optimalnom dozom repetitivnosti, relaksira, bez elemenata prisile itd. Dijete u igri postepeno stječe kontrolu nad onime što je moglo izvesti jedino s pomoću odrasloga, ali u igri je spremno i divergentno iskušati različite nove mogućnosti (*Duran, 1995*).

„Igra je u ranom djetinjstvu gotovo istovjetna životu. Zaostaje samo za hranom, zaštitom i ljubavlju. Ona je temeljni čimbenik tjelesnog, intelektualnog, društvenog i emocionalnog razvoja (*Ashley Montagne*)“ (*Lazar, 2007*).

6.1. Sposobnosti koje dijete razvija igrom

- Intelektualne sposobnosti – aktivno istraživanje i interakcija s odraslima, vršnjacima, materijalima i prostorom pokretač je učenja koje dijete uvodi u svijet apstraktnog mišljenja, logičkog zaključivanja, kombinatorike, razumijevanja znakova i simbola.
- Tjelesne sposobnosti – zadovoljava se djetetova potreba za kretanjem, povećava se djetetova snaga, spretnost i koordinacija koje mu omogućuju svladavanje svih vještina kretanja.
- Socijalna i emocionalna zrelost – potiču se različiti oblici komunikacije, stvaraju se prijateljstva, jača pozitivna slika o sebi samome, stječe se samopouzdanje, empatija, omogućuje se uspostava emocionalnih veza između djeteta i okoline te time pridonosi integraciji i socijalizaciji djeteta. Omogućuje se stjecanje socijalnih vještina i učenje osnovnih društvenih pravila ponašanja (kooperacija, dogovaranje, rješavanje problema i sukoba, uređivanje odnosa pridržavajući se dogovorenih pravila i granica) čime se jača djetetova socijalna kompetencija (*Dryden, Vas, 2001*).

„Igra je dječji posao. I stoga pustite nas da se igramo jer putem igre učimo!“
(*Dryden, Vas, 2001*).

Slika 4. Djeca u igri

7. DIJETE I IGRAČKA

„Stručne kompetencije odgojitelja čvrsto su povezane s metodama rada. Veći uspjeh u radu s djecom imat će odgojitelj koji je metodički dobro educiran i koji se u radu koristi raznovrsnim didaktičkim materijalom, pri čemu igračke zauzimaju posebno mjesto“ (*Stevanović, 2000*).

Igra je osnovna dječja aktivnost, a igračka neizbježno i važno pomagalo. U najranijoj dobi igračka je djetetu oslonac, utjeha ili „prijelazni objekt“ koji mu daje osjećaj sigurnosti i samopouzdanja (*Lazar, 2007*).

Igračka je svaki predmet ili materijal kojim se dijete igra i daje svakoj igri sadržaj. Dijete rukuje tim predmetima, maše njima, baca ih, premješta, slaže, trga, oblikuje i sl. Igračka je posebno oblikovan predmet, izrađen s namjenom da služi djetetu u igri. Ona je vjerni pratilac djetinjstva i prvi prijatelj u igri, s pomoću nje dijete stvara svoj vlastiti svijet (*Roller-Halačev, 1975*).

Dobra igračka najčešće utječe na cjelokupni psihički i fizički razvoj djeteta; pokreće razvijanje senzornih (osjetilnih) i motoričkih funkcija zapažanja, pamćenje, razvijanje pažnje, mašte i zaključivanja. Privikava dijete na svladavanje određenih napora, uči ga strpljenju, redu i obvezama, te utječe na razvoj socijalizacije.

Djeca se najčešće igraju najrazličitijim predmetima iz okoline kojima pridaju odgovarajući smisao. U odgojno-obrazovnom radu djeca mnogo rade s didaktičkim materijalima i igračkama radi stjecanja novih iskustava. Dobra igračka potiče dijete na promatranje, usklađivanje pokreta ruku i očiju, uspoređivanje, razvijanje osjetila, kretanja, razgovor i sl. S pomoću njih dijete stječe iskustvo o bojama, oblicima, kakvoći materijala, veličinama te zvukovima. Što je igračka jednostavnija, to pruža djetetu više mogućnosti za razne vrste igara, razvija maštu i kreativnost (*Stevanović, 2000*).

Dijete bez igre i igračaka ne može živjeti, bez njih nema sretnog djetinjstva. Igračka je najveseliji događaj za dijete, međutim nije svaka igračka primjerena svoj djeci. S obzirom na dob djeteta, igračke možemo podijeliti na:

a) Igračke za dijete od prve do treće godine

To je razdoblje istraživanja, radoznalosti i učenja. Igračke mogu uvelike pridonijeti djetetovim potrebama. Prve tri godine igračke su neizostavno sredstvo u odgoju i mogu pomoći u stjecanju automatizama nužnih tijelu i duhu. Primjerice, dojenče postupno otkriva svijet oko sebe, pokrete svojeg tijela, okolinu (kolijevku, zatim sobu, vrata itd.) i na kraju riječi. Pritom dijete eksperimentira; gleda, sluša, siše, opipava, stišće, premješta, zatim hoda, šalje zvukove i govori (*Stevanović, 2000*).

Prva igračka kojom se dojenče igra jest vlastito tijelo (prve kretnje udova, ruku i nogu), zatim grickalice za rast zubi itd. Postepeno se te igre usavršavaju, pa od besciljnih pokreta dijete prelazi u fazu hvatanja. Ubrzo nakon toga dijete počinje gledati, zadržavati pogled na nekom predmetu, osluškivati zvukove te ih pratiti. Osim prstiju opipu služe i usta pa stoga gotovo u cijeloj prvoj godini života dijete prinosi predmete ustima. Stavljanje predmeta u usta važna je pomoć za upoznavanje predmeta (*Stevanović, 2000*).

U dobi od prve do druge godine djeca su istraživači. Pokreće ih radoznalost te trebaju igračke za razvijanje fizičkih i motoričkih sposobnosti (hodanje, slaganje većih kockica, trčanje za loptom, guranje predmeta i penjanje). Najdraže su im one koje omogućuju eksperimente i manipuliranje. Važno je dopustiti istraživanje igrom. Jednako tako važan je i nadzor odraslih kako bi igra bila sigurna. U ovoj dobi djeca oponašaju odrasle i trebaju im predmeti koji će im pomoći ovladati životnim vještinama. Tipično je prepoznavanje odnosa među njima. Maštovita je igra u početnoj fazi, a u njoj dijete počinje oponašati odrasle osobe koje ga okružuju i pritom upotrebljava igračke. Prateći igru, roditelji mogu uočiti na koji ih način dijete doživljava.

„Djeca tog uzrasta vole lopte (promjera većeg od pet centimetara), igračke i vozila na guranje, vagone, puzzle ili kocke većeg promjera (do šest komada), igračke za dvorište, gumene (plastične), igračke za kupanje, umetaljke (kocka u kocku ili slaganje kolutova od najvećega do najmanjega), krpene ili gumene slikovnice. Iz mog iskustva jako vole igre zatvaranja i otvaranja (npr. odvrtnje i zavrtnje čepova)“.

(odg. pred. dj. Iva Azinović-<http://www.roditelji.hr/jaslice/odgoj/2383-igracke-za-dijete-od-1-do-3-godine/>).

b) Igračke za dijete od dvije do tri godine

Igračke pomažu djetetu da se njegova misao udalji od stvarnosti. U drugoj godini dijete se koristi igračkama kao zamjenom za stvarne predmete, pa mu njihova funkcionalna i perceptivna sličnost omogućuje da igra bude maštovita. Kad uđu u drugu godinu, djeca otkrivaju maštovite (simboličke) igre koje imaju značenje i svrhu, stoga im najdraža igra može biti razgovaranje s lutkama, raznim likovima kojima daju instrukcije; ponašaju se prema njima kao roditelji, izražavaju emocije, predstavljaju svoj svijet i viđenje svijeta. Naravno da i dalje jako uživaju u aktivnoj igri koja razvija motoričke i fizičke sposobnosti. Vole igračke poput guralica, lopti, velikih vozila, tricikala itd. U ovoj dobnoj skupini djeca su već dovoljno dobro razvila vještine koordinacije rukama i prstima te ih usavršavaju crtanjem, slaganjem većih kockica u prepoznatljive oblike, slaganjem jednostavnih i većih slagalica (do deset komada), odijevanjem i svlačenjem lutkica.

Kasnije oko treće godine igračke pomažu djetetu u provođenju zamišljene igre i tek tada igračke mogu biti vrlo stilizirane, maštovite i otvorene za različitu igraću ulogu (Stevanović, 2000).

c) Kako odabrati dobru igračku

Hoće li se dijete igrati s pedagoški vrijednom igračkom, najviše ovisi o roditeljima, oni su posrednici između igračke i djeteta jer je najčešće oni odabiru. „Njihov izbor isto tako ovisi o znanju što ga posjeduju, o važnosti igračke za dječji razvoj, o sposobnosti izbora igračke u skladu s razvojnim mogućnostima djeteta kojem je ona namijenjena te o prepoznavanju kvalitetne igračke sa stajališta poticanja dječjeg razvoja“ (Umjetnost i dijete, 1991;str.279-280).

Kako bi igra ispunila svoju svrhu, važno je da je primjerena djetetu. Pri odabiru igračke važno je voditi računa o:

- interesu
- dobi (ako je igračku dijete preraslo, bit će mu dosadna, a ako joj nije doraslo, stvarat će mu nezadovoljstvo i narušiti samopouzdanje)
- sigurnosti (da nema oštrih rubova, oštećenja, sitnih dijelova, štetnih boja)
- higijeni (ako beba stavlja igračku u usta, treba voditi računa da je čista)
- kognitivnim sposobnostima djeteta da razumije kako se igračkom rukuje
- tome kako igračka potiče aktivnost
- tome pomaže li mu u ostvarivanju kontakata s drugima
- tome potiče li maštu, kreativnost, pronalaženje novih rješenja,
- i što je igračka jednostavnija, to pruža djetetu više mogućnosti za različite vrste igre te više potiče kreativnost i maštu.

Pri odabiru igračaka još bi trebalo pripaziti na kvalitetu materijala (neotrovne boje, pogodna za pranje), estetsku dimenziju (skladnost boja i oblika), sigurnosne elemente (oštri dijelovi), može li se dijete igrati samo, potiče li aktiviranje više osjetila i je li primjerena dobi (ako je prezahtjevna ili prelagana, u oba će slučaja biti nezanimljiva).

„Djeci treba ponuditi što više raznovrsnih igračaka kojima će razvijati svoju maštu, govor, osjetila te pokretljivost i socijalizaciju, zbog toga što dijete igračkom istražuje, uči i stvara. Ono je u stanju od svega napraviti igračku pa ga u tim nastojanjima ne treba sprječavati. Dijete za igračku koristi raznovrsne materijale, neoblikovane predmete, kao i sve ono što mu pruža prirodu u njegovoj okolini“ (*Stevanović, 2000*).

Svaki roditelj i odgajatelj sigurno želi djetetu priuštiti radosno djetinjstvo, ispunjeno mnoštvom različitih igara koje će poticati tjelesni, socioemocionalni i spoznajni razvoj te stvaralaštvo i tako stvarati zdrave temelje za kasnije nesmetano i uspješno učenje. Uspijemo li u dijete „usaditi“ predanost, zadovoljstvo i radost igre, životni će uspjesi s odrastanjem biti lakši, a dijete će izrasti u sretnu, zadovoljenu i odgovornu odraslu osobu (Lazar, 2007).

„Ako se dijete igra duže vrijeme s određenom igračkom, to je pokazatelj da ste dobro odabrali igračku! No imajte na umu, igračke treba poklanjati s mjerom, a posebnu radost za dijete čine upravo one igračke koje je izradilo ono samo ili zajedno s roditeljima“ (Dryden, Vas, 2000).

Slika 5. Igračka za dijete do treće godine

8. PRILAGODBA NA VRTIĆ / ISTRAŽIVANJE

Adaptacija ili prilagodba djeteta na život u vrtiću je potencijalno stresno razdoblje u životu djeteta i roditelja, no i odgojitelj kao stručnjak ima pred sobom zadaće koje mora realizirati kako bi se dijete što bolje snašlo u novoj sredini. Primjenjujući različite strategije, odgojitelj će pomoći djetetu i roditelju da se čim prije dobro snađu i osjećaju u vrtićkom okruženju.

Polazak u vrtić unosi veliku promjenu u djetetov život. Iz sigurne i djetetu poznate okoline odlazi u novu i nepoznatu, a brigu o njemu preuzimaju osobe koje mu nisu bliske. I dok će ih s jedne strane ta novost privlačiti, biti zanimljiva i pozivati ih na istraživanje, istodobno će donositi određenu nelagodu, oprez, možda i strah ili odbijanje.

Prilagodba (adaptacija) jest proces tijekom kojeg se dijete adaptira na novi prostor, odgajatelje, drugu djecu, ritam i pravila vrtića te je u tom razdoblju moguće očekivati promjene u djetetovu ponašanju i doživljavanju, odnosno općenito u funkcioniranju. Djetetu je teško razumjeti zašto dolazi do promjena i zašto se mora odvojiti od njemu bliskih osoba. Zbog toga je djetetu odlazak u novu i nepoznatu sredinu određeni stres i nelagoda. Neka se djeca bez poteškoća priviknu na to, a nekoj je djeci potrebno određeno vrijeme. Uobičajeno je riječ o prvim tjednima boravka u jaslicama ili vrtiću, ali kriza odvajanja može se pojaviti i kasnije, iako je dijete do tada dobro funkcioniralo u grupi, tj. odvojilo se od roditelja bez poteškoća. Neke od mogućih reakcija su promjena navika spavanja i hranjenja (moguće je odbijanje jela ili spavanja), zatim povlačenje, plačljivost, agresivnost, a katkad je prisutna i regresija u ponašanju (dijete se vraća u fazu koju je preraslo; ponovno puže, mokri u pelene, traži dudu i sl.). Važno je istaknuti da su sve promjene prolazne. Koliko će trajati vrijeme prilagodbe, ovisi o djetetovim ranijim iskustvima odvajanja od roditelja i kontaktiranja s drugom djecom, osobinama, dobi, razvojnoj fazi u kojoj se nalazi, aktualnim događanjima u životu (npr. događaji poput razvoda, rođenja novog djeteta u obitelji, preseljenja...), ali i reakcijama roditelja na odvajanje.

Prije polaska u vrtić, ako je moguće, pružite djetetu mogućnost izbora, neka odabere igračku koju će ponijeti u vrtić, dekiću, bočicu ili dudu. Ti su predmeti prijelazni objekt,

tj. olakšavaju mu prijelaz iz roditeljskog doma u jaslice ili vrtić pružajući mu sigurnost u novoj sredini.

Važno je da odgojitelje i stručne savjetnike prihvatite kao saveznike te ih informirajte o djetetovim navikama, medicinskim podacima, tražite ih savjet ako ste u nedoumici. Iako će vam teško biti ostaviti dijete, svoju uznemirenost nemojte pokazivati pred njim, jer ako dijete primijeti da je roditelj uplašen i da teško odlazi, i ono će reagirati jednako. Ako dijete plače pri vašem odlasku, ono će se nakon nekoliko minuta smiriti i uključiti u igru. Imajte na umu da su djeca koja se uznemire i zabrinu kada roditelj odlazi, a vesele se kada se vrati, razvila sigurnu privrženost. Budite strpljivi i prema sebi. I vi kao roditelji počinjete s novom fazom roditeljstva. Kako biste bili mirniji pri polasku djeteta u jaslice ili vrtić, pokušajte to doživjeti kao priliku za osamostaljivanje djeteta, usvajanju i razvijanju higijenskih navika, sklapanju novih prijateljstava i sl.

Zato neka oproštaj bude kratak i srdačan, u vedrom raspoloženju, te se nasmijte uz mahanje i otiđite! Pokažite djetetu da ste ponosni što je dovoljno veliko da može ići u jaslice ili vrtić i biti ondje bez vas.

Slika 6. Majka i dijete

9. ZAKLJUČAK

Separacijska anksioznost ili stanje velike tjeskobe zapravo je strah od napuštanja djeci bliskih osoba. Određeni stupanj nelagode pri odvajanju djece i roditelja posve je normalan. Za razumijevanje događanja u razdoblju prilagodbe važna je pojava „prijelaznih/tranzitornih“ objekata s pomoću kojih si dijete olakšava separacijsko iskustvo.

Plišane igračke ili krpice simboliziraju odsutni objekt čime počinje izgradnja osobnosti s pomoću pounutrenja (intervalizacije) aspekata „dobrog“ objekta. Odvajanje od osobe koju volimo uvijek je bolno. Za malu djecu posebno je bolno kada se moraju odvojiti od roditelja, ali odvajanje je nužno za osamostaljivanje i razvoj osobnosti. Pritom je igračka neizostavni dio normalnog procesa odrastanja svakog djeteta.

Važno je da je igračka ukomponirana od samog početka u dječji život. Igračka je samo predmet dok ne dođe u djetetove ruke, a tek onda dobiva smisao potičući djetetov razvoj. Djetetu igračka nije samo običan predmet, ona je često oslonac, utjeha i prijatelj u trenucima radosti i tuge, vjerni pratilac u djetinjstvu. Igračka omogućuje neizravnu komunikaciju s okolinom. Djeci je teško nositi se s vlastitim osjećajima jer ih ne znaju izraziti, a igračka im pomaže u tome.

Igračka je „prijelazni objekt“, spona s obitelji, te pruža sigurnost i samopouzdanje. Djeca su najbolji pokazatelji koliko je igračka važna u odgojnom procesu te da mi kao odgajatelji ne smijemo to zanemariti.

Dijete se u određenoj životnoj dobi treba odvojiti od roditelja. Kako bi se socijaliziralo sa svojim vršnjacima i drugim ljudima, dijete mora jednog dana, kao odrastao čovjek, samo moći funkcionirati u društvu, a to se neće dogoditi preko noći.

„Igra je oblik i sredstvo odgoja djeteta. Dijete se igrajući odgaja i odgajajući se igra, zato se s pravom ističe da je igra oblik ranog odgoja i obrazovanja djeteta“ (Stevanović, 2000).

Od najranije dobi dijete uči da svojim ponašanjem može djelovati na svijet oko sebe, da ga može mijenjati. Plačem upozorava okolinu da mu je nešto potrebno. Ako okolina reagira na njegovu intervenciju, ubrzo će naučiti da svojim ponašanjem može izazvati pozitivnu promjenu, npr. dozvati majku. Malo dijete željeni predmet pokazuje rukom ili

upozorava na njega glasom. Ako njegova akcija nailazi na odgovor, shvatit će da vlastitom aktivnošću može dobiti odgovor ili reakciju.

Nije naodmet ponoviti da je za dijete igra oblik i sredstvo odgoja. Igrajući se, dijete stječe znanja i uči obrasce ponašanja. Igra je spontana aktivnost, ali i osnovna pretpostavka dječjeg života i razvoja, koja je praćena uzbuđenjima, ostvarenim i neostvarenim ambicijama svakog pojedinca. Dijete uči uz naše namjerne intervencije, ali i spontano, a da to i ne zna. Igra je magična aktivnost sveprisutna u našim životima, uzbudljiva, zadivljujuća, a posebno važna i dominantna u predškolskom dobu. Nema sumnje da je igra oblik ranog obrazovanja. Igra je etapa u razvoju predškolskog djeteta, metoda i prerađena stvarnost usklađena s dječjim doživljajem, stvaralačka aktivnost, neponovljiva, univerzalna. Ona je za dijete najvažniji posao te je treba poticati, a ne sputavati.

10. SAŽETAK

Nije dovoljno da dijete samo promatra i sluša, već i da otkriva i istražuje osjetilima, dodirne, sastavi, rastavi, isproba, pomiriše jer time zadovoljava znatiželju, ali i doživljajima potiče razmišljanje i zaključivanje. Igra je najvažnija djetetova aktivnost. Izraz je dječjih interesa i želja, iskustva, a prati je osjećaj radosti, oduševljenja i zadovoljstva. Igra ima važnu ulogu u cjelovitom razvoju; potiče spoznajni, tjelesni, emocionalni i socijalni razvoj te je samim time korisna za cjelokupno psihofizičko zdravlje. Igračka je dio dječje igre i može biti ama baš sve, od prve dekice koju miluje, kamenčića, štapa, kutija preko plastičnih boca ispunjenih kukuruzom ili čepovima do industrijske igračke.

Separacijska anksioznost ili stanje velike tjeskobe označava strah od napuštanja djeci bliskih osoba. Da bi taj period razdvajanja bio što bezbolniji, pomaže prijelazni objekt (duda, krpica, plișani medo) koji mu u fazi dovajanja od roditelja pruža utjehu i osjećaj smirenosti. Trajanje separacijske anksioznosti ovisi o načinu na koji roditelj odgovara na djetetov strah od odvajanja te o karakteru djeteta. Uobičajena svakodnevna odvajanja u normalnim okolnostima u zdrave djece, koja su imala pozitivna iskustva, obično nemaju veće negativne posljedice za daljnji psihički razvoj.

Zbog odvajanja od roditelja dijete se treba prilagoditi novoj situaciji, okolini i ljudima. Prilagodba traje dva tjedna, no to može trajati mnogo dulje, pa čak i cijelo predškolsko razdoblje.

11. SUMMARY

It is not enough for the child to simply observe and listen, but also for it to explore by itself, to touch, to build, to disassemble, try out, smell, etc. This way, the child satisfies its curiosity and the experience itself is encouraging the thinking process and process of reasoning which is the basis for every child. The play is the most important activity for a child in preschool age. It is a statement of the child's interests, wishes and experience; and it is followed by the feeling of joy, excitement and satisfaction.

The play has an important role in the child's development; it encourages cognitive, physical, emotional and social development which makes it useful for the whole psychophysical health of the child. A toy is a part of the play. A toy can be anything that a child plays with – from the first blanket it carries along, a stone, a box ... all the way to a manufactured toy. Separation anxiety or a state of great anxiety means children's fear of close persons leaving them. To this period of separation as easy as possible, transitional object will help (dummy, quilt, teddy bear) it provides comfort and sense of serenity, in the phase when parents are separating themselves from the child. The duration of separation anxiety depends on the way in which the parent responds to the child's fear of separation as well as on the personality traits of the child. Regular everyday separation in normal circumstances with healthy children who had mainly positive experiences, usually has no negative consequences on the further psychological development of the child.

Due to the separation from the parent, the child must adapt to the new situation, environment and people. The adjustment takes about two weeks, but it can last much longer, even throughout the whole preschool period.

12. LITERATURA

Knjige i časopisi:

1. Duran, Mirjana (1995.): „Dijete i igra“, Jastrebarsko, Naklada slap
2. Lazar, Marina (2007.): „Moć igre i igračke“, Pedagoška biblioteka – biblioteka za roditelje, Tempo, Đakovo
3. Roller-Hallačev, Milena (1975.): „Igračke predškolskog djeteta“, Zagreb, Zajednica osnovnih škola sr. Hrvatske; Časopis – roditelji i škola
4. Stevanović, Marko (2000): „Predškolska pedagogija“, Sveučilište u Rijeci, Andromeda, Naklada 1000
5. Winnicott, D. W. (2004.): „Igra i stvarnost“, Zagreb, biblioteka „Svijet dječje psihe“; Prosvjeta (prijelazni objekti i prijelazni fenomeni)
6. Zlotović, Mišel (1982.): „Strahovi kod dece“, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd
7. Dryden, G., Vas, J. (2001.): „Revolucija u učenju“, (O važnosti dječje igre i igračkaka); Educa
8. „Umjetnost i dijete“, vol. XXIII5 (136), Zagreb, 1991. (str. 277-281)
9. „Moje dijete“, (2010.): *Produljene reakcije na odvajanje od roditelja*; psihoterapeut Jelena Vrsaljko, dipl. psiholog Tatjana Gjurković
10. Maler, M., Stepančić, M. (priredio)(2006). *Strahovi i anksioznost u dječjoj dobi*, “Pro Mente Croatica“; god.10, 25/26, 38-39
11. Coha S. Mladen, (priredio)(2007). *Adaptacij djeteta u novoj sredini i postupci odgajatelja* „Bjelovarski učitelj“; časopis za odgoj i obrazovanje, god.12, ½, 32-35
12. Burić Helena, *Dijete, vrtić, obitelj“*; časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima Zagreb; Pučko otvoreno učilište korak po korak,1995., (broj časopisa 36)
13. Gjurković, T., Vrsaljko, J.(2010): *Strah od odvajanja – separacijska anksioznost kod djece*

14. Jovančević, M., Bilen Šprajc, M., Butković Čalopek, M.(2009.): *Rani odnos majke i djeteta: Temelji emocionalnog razvoja-priručnik, UNICEF*

Mrežene stranice:

1. Pejić, I., Strah od odvajanja. // Ordinacija, 22. 10. 2012. URL:
<http://www.ordinacija.hr/budi-sretan/sretno-dijete/strah-od-odvajanja/>, pristupljeno 15. 04. 2016.
2. Anksioznost zbog razdvajanja – Odgoj, razvoj i njega
http://www.ringeraja.ba/clanak/anksioznost-zbog-razdvajanja_588.html/, pristupljeno 22.04.2016.
3. Zibar, A., Strah od napuštanja-separacija
<http://www.journal.hr/strah-od-napustanja-prilikom-odlaska-u-vrtic/>, pristupljeno 15.06.2016.
4. Azinović, I.;odg.pred.djece
<http://www.roditelji.hr/jaslice/odgoj/2383-igračke-za-dijete-od-1-do-3-godine>
15.06.2016.

Fotografije:

Fotografija 1. Majka i dijete

<https://www.google.hr/search?q=majka+i+dijete&biw=1024&bih=677&source=lnms&t>,
preuzeto 29. 1. 2016.

Fotografija 2. Dijete siše palac %3A,

https://www.google.hr/search?q=dijete+sise+palac&biw=1024&bih=677&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi0nbDgpvDKAhVpfHIKHamYBxgQ_AUIBigB#imgrc=VgfxtSu3y3RGcM, preuzeto 29. 1. 2016.

Fotografija 3. Djeca u vrtiću

http://www.search.ask.com/search?&q=djeca+u+vrti%C4%87u+&apn_dtid=%5EBND533%5EYY, preuzeto 29. 1. 2016.

Fotografija 4. Djeca u igri

[https://www.google.hr/search?q=djeca+u+igri&biw=1024&bih=677&source=lnms&tbm,](https://www.google.hr/search?q=djeca+u+igri&biw=1024&bih=677&source=lnms&tbm,preuzeto)
preuzeto 10. 1. 2016.

Fotografija 5. Igračka za dijete do treće godine

ovDKAhUhttps://www.google.hr/search?q=igra%C4%8Dka+za+dijete+do+tre%C4%87e
+godine&biw=1024&bih=677&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjBqPjijv
nIKHcxeC5cQ_AUIBigB#imgrc=xMeCP1aAi9qaoM%3A

preuzeto 29. 1. 2016.

Fotografija 6. Majka i dijete

[http://zadovoljna.dnevnik.hr/clanak/posao-obitelj/priprema-za-vrtic-7-koraka-do-prvog-](http://zadovoljna.dnevnik.hr/clanak/posao-obitelj/priprema-za-vrtic-7-koraka-do-prvog-odvajanja-od-roditelja-bez-suza---300129.html)
[odvajanja-od-roditelja-bez-suza---300129.html](http://zadovoljna.dnevnik.hr/clanak/posao-obitelj/priprema-za-vrtic-7-koraka-do-prvog-odvajanja-od-roditelja-bez-suza---300129.html)

preuzeto 10. 2. 2016.

